

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

פרק עשירי; דף פז

קנ. האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך וניסת ברשות בית דין ואחר כך בא בעלה — מה דינה?

האשה שנישאת בהתר בית דין על פי עד אחד המעיד שבעלה מת, ואחר כך בא בעלה — קנסה חכמים שתצא מזה ומזה וצריכה גט משניהם [אעפ"י שמדין תורה היא אשת הראשון ומותרת לו ואין קדושי השני כלום];

א. אפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה — קנסה. (ריטב"א; מהרש"ל).

ב. יש מי שחידש שאשה שהיתה אסורה על בעלה, ונישאת לאחר על פי עד אחד, לא אסורה על השני. (ע' זכר יצחק כז).

ואין לה כתובה (מנה ומאתים, תוספת ונדוניה. ראשונים) ולא פירות (שאכל השני עד שבא הראשון. ירושלמי) ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה ומזה (לאחר שבא הראשון. ירושלמי) — תחזיר. רבי יוסי אומר: כתובתה על נכסי בעלה הראשון.

(מרש"י משמע שאפילו בגדים משומשים הקיימים בעין אין לה. ואולם דעת הרי"ף הרמב"ם ועוד שבלאות הקיימים נוטלתם, אבל אין לה זכות ליטול מהבעל מה שבלה לגמרי. ומהרש"ל כתב שכל מה שהוא בעין לא הפסידה, בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג, וכמו כן אם הכניסה מזומנים ולקחו בהם סחורה — נחשב כאילו נכסיה בעין);

והולד ממזר מזה ומזה ורבי שמעון אומר אין הולד מן הראשון ממזר. (והלכה כחכמים. מן השני הוא ממזר מדאורייתא, ומן הראשון — מדרבנן. יש מפרשים בדעת התוס' שגם לאחר שנתן לה אחד מהם גט, יש ממזר מן השני מדרבנן. אך דעת הרמב"ם (גירושין יז ובמ"מ) שרק אם השני לא נתן גט, אז אם החזירה הראשון הולד ממזר ממנו, אבל נתן גט — אין הולד ממזר. ומהרש"ל סובר שמהראשון אין הולד ממזר אלא קודם גט מהשני, אבל מהשני הולד ממזר אפילו לאחר שהראשון נתן גט);

ולא זה וזה מטמא לה;

ואינם זכאים במציאתה ובמעשה ידיה ולא בהפרת נדריה. ורבי אלעזר אומר: הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה;

בת ישראל נפסלה מן הכהונה ובת לוי מן המעשר ובת כהן מן התרומה; אין יורשי שניהם יורשים את כתובתה;

מתו — אחיו של זה ואחיו של זה חולצים ולא מיבמים. רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה.

לפרש"י, לרבי שמעון מתיבמת אף לכתחילה. [ואפשר שבדיעבד אפילו תנא קמא מודה

שנפטרה צרתה. עפ"י תוס' יא. ובריטב"א לא משמע כן]. והר"י צדד (שם). ונסתייע מהלשון

ומהירושלמי) שאף לרבי שמעון אסורה להתייבם לכתחילה.

הלכה כחכמים. דין צרת סוטה לענין יבום — נתבאר לעיל יא.

דפים פז — פח

קנא. א. באלו דברים נאמן עד אחד, ומהו מקור הדבר?

ב. מי שאמרו לו אכלת חלב והוא מכחיש או שותק — האם מביא קרבן חטאת?

א. עד אחד נאמן באיסורין, אם לא במקום דאתחזק איסורא — כגון שמעיד על חתיכה מסופקת של חלב או שומן שהיא של שומן. ובדבר שבירדו נאמן אפילו בדאתחזק, כגון פירות טבל שבירדו לתרום. (יש מפרשים שהמקור לנאמנות עד אחד הוא מנדה, שנאמר וספרה לה — לעצמה (מובא בתוס' וע' בראשונים ריש גטין; שערי ישר ו,א). ורש"י כתב שפשוט שסומכים על עד אחד, שאם לא כן אין לך אדם אוכל אצל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו).

ובדבר שבערוה אין עד אחד נאמן, אלא בעדות אשה שמת בעלה הקלו חכמים בעד אחד משום עיגונא, ומשום שהחמירו עליה בסופה אם בא בעלה, שלכך היא חוששת שמא תתקלקל, ובודקת היטב. פרשו התוס' שתקנת חכמים היא, אבל מדין תורה אין עד אחד נאמן להעיד לאשה שמת בעלה. והרא"ה כתב ששיערו חכמים שראיה זו שאשה מדייקת קודם שתינשא, דיה להחשב עדות מדין תורה.

ב. עד אחד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי — פטור. (הודע אליו חטאתו — ולא שידועוהו אחרים). ואם אינו מכחיש — חייב (או הודע אליו — מכל מקום. בסוגיתנו מבואר טעם חכמים משום שתיקה כהודאה דמיא. ובמסכת כריתות נאמרו בדבר שתי לשונות, וכדלהלן).

א. כתבו התוס' (בכריתות) שאם אמר איני יודע הרי זה כמכחיש ופטור, כי הלא מכחיש ממש אין צריך לימוד מיוחד לפטור, שהרי ע"א אינו קם באיש לחייבו, אלא הלימוד נצרך לאומר 'איני יודע'. ודוקא שתיקה שהיא כהודאה מועילה לחייבו. (וכגון שאומר אכלת חלב בענין שהיה לך לידע, והוא שותק. עפ"י תוס' קדושין סה: יו"ד קכו). ויש מי שכתב שהוא הדין באופן שמאמינו לעד, הגם שאינו יודע את חטאו — שתיקתו נחשבת כהודאה לנאמנותו לעד.

ואולם הרבה ראשונים חולקים וסוברים שגם כשלא היה לו לידע, או גם אם אומר 'איני יודע' חייב. (עש"ך יו"ד קכו סקט"ז; שפת אמת כריתות).

ב. גזלן אינו נאמן לחייבו ואפילו הלה שותק. (עפ"י תוס' בכריתות).

אמרו לו שנים אכלת חלב והוא מכחישם — פטור. ורבי מאיר מחייב. ואם הוא שותק (או שאמר 'איני יודע'. תוס') — מביא חטאת. [ומבואר בגמרא שדין זה פשוט בסברא ואין צריך על כך לימוד מן הכתוב].

[נסתפקו בגמרא בכריתות האם טעמם של חכמים הוא משום שיכול לתרץ דבריו ולפרשם 'לא אכלתי שוגג אלא מזיד', וכן כל כיוצא בזה, (ואפילו העידו שאכל בשוגג, הואיל וא"א לדעת בירור הדבר שלא היה מזיד — פטור. ויש להסתפק כאשר אומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד. עפ"י תוס'). אבל במקום שאין לו מיגו — חייב, או שמא לעולם נאמן אדם על עצמו בנוגע לכפרה, יותר ממאה עדים. לפירוש אחד ברש"י שם, הסיקו שטעם חכמים הוא משום 'מיגו'. ואולם לדעת רבי יהודה אפילו כשאין לו מיגו נאמן, [כגון שאמרו לו אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי, או שאמרו לו אכלת חלב ואמר לא אכלתי לא בשוגג ולא במזיד, וכל כיו"ב. מפרשים]. ולפירוש התוס' (ור"ג) אפשר שגם ר' יהודה אינו חולק בדבר.

(התוס' בב"מ (ג) פרשו שהסוגיא שם נוקטת כפי הצד שלחכמים אדם נאמן על עצמו כנגד עדים אף כשאין מיגו. ולפי לשון זו הוא הדין כשהעדים מעידים שלא אכל והוא אומר אכלתי — מביא קרבן. ואולם הסוגיא בקדושין (סה:) נוקטת שיש להאמין לדברי העדים. וכן נקט הנמוקי-יוסף להלכה).

א. הרמב"ם פסק להלכה כחכמים, והראב"ד השיגו, שהלא רב נחמן (בכריתות שם) פסק כרבי יהודה.

ב. כתבו התוס', שלא כמשמעות דברי רש"י, שלא פטרו חכמים אלא כשעכשו אפשר לפרש דבריו באופן שאינם סותרים לדברי העדים, ולא די שהיה לו 'מיגו' בתחילה. וכגון ששואלים אותו והוא אומר שלכך נתכוין, שלא אכל שוגג אלא מזיד. ור' מאיר, אף באופן זה מחייבו.

פרטים נוספים — ע' בכריתות יא-יב.

דף פח

קנב. האשה שהלך בעלה למדינת הים — מה הדין במקרים הבאים?
 א. אמר עד אחד מת בעלה, וניסת, ובא אדם שאינו מוכר ואמר אני הוא בעלה.
 ב. עד אחד אמר מת בעלה, וניסת, ובא עד אחד ואמר חי.
 ג. ע"א אמר מת, וניסת, וכמה פסולי עדות אמרו חי.
 ד. אמרו שנים מת בעלה, וניסת, ובא אחד ואנו מכירים בו שהוא זה בעלה.
 ה. אמרו שנים מת בעלה וניסת, ובאו שנים אחרים ומעידים שיודעים ומכירים בבעלה שהוא חי.
 א. האשה שניסת על פי עד אחד שאמר מת בעלה, ובא אדם שאינו מוכר לנו ואומר אני הוא בעלה — לא תצא.

ב. אמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד — הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים. הלכך אין מקבלים דבריו של העד המכחיש, ולא תצא. ומבואר בגמרא שאין חילוק אם היא מכחשתו אם לאו.

א. אף על פי שלא תצא, לכתחילה לא תנשא משום לזות שפתים (עפ"י כתובות כב; תוס' קיז:). ויש אומרים שאין איסור בדבר, אלא שטוב שלא תינשא (ערא"ש פט"ו ט).
 ב. אם היא מודה לדברי העד שאומר זה בעלה — ודאי תצא. ונראה שאפילו אם אין עד אחר אלא שבא אדם ואומר אני בעלה והיא מודה לו — מוציאים אותה מבעלה. (ים של שלמה ד).

ג. עד אחד אמר מת, וניסת, ובאו פסולי עדות ואמרו על אדם אחד שהוא בעלה — לדברי רבי נחמיה יש לילך אחר רוב דעות, ותצא. ולפי לשון אחרת, כשהעד הראשון היה עד כשר, אין הולכים אחר רוב דעות של פסולי עדות, ורק אם העד הראשון היה גם הוא מפסולי עדות, רק אז רוב דעות קובע. ובעד כשר מול רוב דעות-פסולים — לפרש"י לא תצא, שהעד הראשון כשנים. וכן דעת הרמב"ן והרז"ה. ואילו להרמב"ם דינו כתרי ותרי שתצא, מלבד אם אומרת ברי לי ובנישאת לאחד מעדיה. [ואם התירוה לינשא ועדיין לא נישאה — המ"מ כתב שמותרת לינשא באומרת ברי לי. והרמב"ן כתב בדעת הרמב"ם שלא תינשא].
 ואם האשה עצמה מכחשת את זה ואומרת שאינו בעלה — אמר שמואל: לא תצא. לפרש"י, אפילו יעידו אלף פסולי עדות, אינם נאמנים כנגד דבריה. ולדברי הרמב"ם נאמנים להכחישה אלא שהיא מצטרפת עם העד הראשון להיות כשנים, ואין שני פסולי עדות נאמנים להוציאה [ואפילו אם נישאה לאדם אחר שאינו מעדיה, לא תצא. ע' נמו"י]. וכן פסק בשלחן ערוך.

ד. שנים מעידים מת בעלה ובא אדם ממדינת הים ואנו יודעים בו שהוא בעלה — תצא. לדברי רב לא קנסוה חכמים שתצא מן הראשון וכו'. ואולם מסקנת הגמרא להלן (צא:): אינה כן, אלא קנסו בשני עדים כבעד אחד. (כן פסקו הרי"ף והרא"ש וכל הגאונים, ודלא כרז"ה שפירש הגמרא להלן באופן אחר).
 נחלקו הפוסקים האם בשני עדים צריך קבלת עדות בבית דין, ורק אז מותרת לינשא [אלא שאין צריך רשות בית דין להתירה לינשא], או אין צריך כלל שתתקבל עדותם בב"ד. (ע' דעות הפוסקים בספר ברית אברהם אה"ע ס. וע"ע נתיבות המשפט לח סק"ב כח סק"ז; חות דעת צח סק"א; משובב נתיבות לח).

ה. שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת — הרי זו לא תנשא. ואם נישאת — לא תצא. ודוקא כשנישאת לאחד מעדיה וגם היא ברי לה שמת, אבל בלאו הכי הלא הם באשם תלוי וכופים אותו להוציאה. ולרבי מנחם ברבי יוסי תצא בכל אופן. אם אם ניסת קודם שבאו עדים שאמרו לא מת — אף לרבי מנחם בר"י לא תצא. (ונחלקו שתי לשונות בדעת רב אם פסק כרמב"י אם לאו). לפי תירוץ אחד בגמרא, בכהן אין מועיל טענת ברי ושנישאת לאחד מעדיה, אלא מוציאים אותה ממנו בכל אופן, משום וקדשתו — בעל כרחו. ולפי תירוץ אחר אם נישאת לא תצא, ואולם בית דין מוזהרים מלכתחילה לטרוח אחר עדים להכחיש את הראשונים המתירים, כדי לקדש את הכהן שלא ישאנה. ולפי תירוץ שלישי אין חילוק בין כהן לישראל.

מכאן ועד גמירא לא נכתבו סיכומים. הרחמן הוא ימלא חסרונו, ינחמנו מעצבונו, ויפתח לבנו בתורתו.

תיקון טעות

בחוברת הקודמת (בעמ' 20) הובא ציטוט מספר 'מחשבות חרוץ'. בתוך הדברים כתוב 'ונאמר' הלהוכיח מלך נתנוך' שפשוטו נראה שאין להוכיח המלך...'. והעיר על כך הג"ר אביגדר נבנצל שליט"א שאין פסוק כזה בכל הכתובים אלא 'היועץ למלך נתנוך', ואם כן כל המשך הדברים אין לו שחר. וכן העירני על המצוטט שם בהמשך 'רוחב לב מלכים אין חקר' שאין זה לשון הכתוב אלא 'ולב מלכים אין חקר'.